

*Голові разової спеціалізованої
вченої ради PhD 10018
Хмельницького національного університету
д.е.н., проф. Віктору НИЖНИКУ*

РЕЦЕНЗІЯ

рецензента – доктора економічних наук, професора,
декана факультету управління, адміністрування та туризму
Хмельницького національного університету
Рудніченка Євгенія Миколайовича
на дисертаційну роботу **Бердичевського Антона Віталійовича** на тему
«Формування інноваційного потенціалу підприємства»,
подану до разової спеціалізованої вченої ради Хмельницького національного
університету на здобуття ступеня доктора філософії з галузі
знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дослідження та її зв'язок із напрямками науково-дослідних робіт.

Інновації є ключовим чинником стратегічного розвитку, особливо – в умовах турбулентних змін ринку та необхідності повоєнної відбудови економіки України, оскільки вони забезпечують підприємствам конкурентні переваги та сприяють їхньому зростанню. Спроможність сформувати і ефективно реалізовувати інноваційний потенціал дозволяє підприємствам адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, задовольняти потреби споживачів та досягати своїх стратегічних цілей.

На макрорівні Україна синхронізує політику інноваційного розвитку з ключовими програмами ЄС. Зокрема, «Економічна стратегія України - 2030» визначає технологічні інновації та інтеграцію до європейських індустріальних ланцюгів як «пріоритет-1», а Національний план відновлення акцентує на створенні високотехнологічних кластерів і цифрових хабів. У сфері науки та освіти реалізуються рамкові програми «Horizon Europe» і «Digital Europe», що відкривають доступ до грантового фінансування та спільних проєктів НДДКР. Дисертаційне дослідження логічно вписується у ці стратегічні орієнтири, оскільки дає методологічний інструментарій формування, оцінювання та нарощування інноваційного потенціалу, застосовний як для окремих підприємств, так і для регіональних програм підтримки малого та середнього підприємництва.

Дисертаційна робота Бердичевського А.В. інтегрована у кафедральну наукову тему Хмельницького національного університету «Регулювання національної економіки та формування стратегічних пріоритетів розвитку підприємницької та біржової діяльності за умов євроінтеграції» (2023-2025 рр., номер державної реєстрації 0123U100797). Автор провів дослідження взаємозалежності процесів ринкової трансформації та формування інноваційного потенціалу підприємств в умовах євроінтеграційного вектору розвитку України та апробував власні науково-методичні рекомендації у підприємницькій діяльності промислових підприємств Хмельницької та Вінницької областей, а також – регіональних структур. Дисертант Бердичевський А.В. брав участь у виконанні держбюджетних науково-дослідних робіт: «Моделювання стратегій безпечного розвитку інноваційно-орієнтованих соціально-економічних систем» (5Б-2022, № ДР 0122U001212, 2023р.), «Розробка стратегій та моделювання інноваційного потенціалу кластеризації соціально-економічних систем в контексті національної безпеки держави» (2Б 2020, № ДР 0120U102088, 2021 р.), «Управління інноваціями у плануванні і маркетингу на засадах маржинального підходу» (4Б-2017, № ДР 0113U002062, 2019р.), а також госпдоговірної теми № 19-2019 «Розробка системи управління інноваційно-технологічним розвитком підприємства за умов реалізації політики зміцнення національної безпеки держави» (№ ДР 0119U103529, 2021р). Автором розроблено та апробовано модель впровадження сучасних технологій формування та управління інноваційним потенціалом в систему менеджменту підприємства.

Усе вищевказане підтверджує актуальність змісту, системність та міждисциплінарність підходу дисертанта Бердичевського А.В. до розкриття теми, досягнення мети дисертаційної роботи та вирішення поставлених завдань.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані у дисертації.

Ознайомлення зі змістом дисертації та опублікованих праць автора Бердичевського А.В. дозволяє констатувати глибину розроблення досліджуваної проблематики, суттєву новизну його наукового доробку. Автором вдало сформульовано теоретичні положення, зокрема актуальність теми, мета і завдання, об'єкт і предмет дослідження. Аналіз змісту дисертації свідчить про те, що сформульовані завдання вирішені на належному теоретичному, науково-методичному та практичному рівнях. Наведено критичну оцінку проблемних питань, що розглядаються у роботі, висвітлено недостатньо досліджені проблеми і запропоновано власний варіант їх вирішення.

Грунтовно охарактеризовано і критично переосмислено сучасні наукові доробки, що стосуються теми дисертації, сформульовано наукову новизну, а також викладено основні положення, що виносяться на захист.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, обґрунтовані, базуються на аналізі явищ та процесів, що досліджуються. Обґрунтованість і достовірність висновків і рекомендацій дисертації підтверджується використанням широко апробованого наукового інструментарію. Рекомендації автора стосовно розроблення теоретико-методологічних положень та практичних рекомендацій щодо формування інноваційного потенціалу промислових підприємств, на прикладі підприємств легкої промисловості, під впливом сучасних умов ведення бізнесу були використані у діяльності компаній та регіональних структур, про що свідчать відповідні довідки, наведені в додатках до дисертації.

Відсутність плагіату та запозичень наукових розробок інших авторів у дисертації Бердичевського А.В. підтверджується довідкою перевірки роботи на плагіат. Результати дисертаційного дослідження Бердичевського А.В. достатньо оприлюднені та апробовані на 9 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях та у 21 науковій публікації автора.

Усе це дає змогу зробити висновок про системний характер дослідження, належний рівень обґрунтованості та достовірності отриманих результатів автора.

Новизна наукових положень та отриманих результатів.

Дослідження сукупності теоретичних, науково-методичних та організаційно-економічних засад формування інноваційного потенціалу підприємства дозволило автору отримати ґрунтовні наукові здобутки, що мають наукову і практичну цінність. У підсумку проведеного автором наукового дослідження, особисто ним отримано такі найбільш вагомі наукові результати:

1. Позитивної оцінки заслуговують удосконалені дисертантом науково-методичні положення щодо формування організаційно-економічного механізму управління інноваційним потенціалом підприємства (стор. 64-73), який передбачає застосування маркетинг-логістичного підходу до управління процесами формування інноваційного потенціалу та який ґрунтується на використанні системного підходу до вивчення інноваційних процесів з метою підвищення їх ефективності та результативності (стор. 60-71).

2. У роботі автором удосконалено визначення поняття інноваційного процесу як сукупності основного (від появи інноваційної ідеї до її практичної реалізації) і супутнього процесів (забезпечення основного процесу

фінансовими, матеріальними, трудовими, інформаційними та іншими ресурсами), яке конкретизує сферу обґрунтування управлінських рішень щодо підвищення ефективності формування та реалізації інноваційного потенціалу, сприяє підвищенню точності оцінювання результатів реалізації інноваційного потенціалу і акцентує увагу на необхідності диференціації впливу факторів на процеси формування інноваційного потенціалу промислових підприємств на прикладі підприємств легкої промисловості (стор.63-68, 80-82, 115-116).

3. На основі узагальнення матеріалів роботи запропоновано методичний підхід до етапізації процесів формування інноваційного потенціалу підприємства (стор. 58-62) та розроблений теоретико-методичний підхід щодо врахування якісних та кількісних характеристик інноваційного процесу при застосуванні системи показників його комплексної оцінки за кінцевими результатами (рис. 2.8, стор. 146) з метою ефективного управління інноваційною діяльністю.

4. Заслужовують на увагу науково-методичні підходи автора до класифікації та якісного аналізу ризиків реалізації інноваційного потенціалу промислового підприємства (стор. 85-87) на основі сегментування подій на категорії і визначення пріоритетності їх обробки. Підхід автора дозволяє прогнозувати вплив ендо- та екзогенних факторів (табл. 2.2, стор. 118) на фінансовий результат підприємства при формуванні ним інноваційного потенціалу, прогнозувати основні параметри ризиків, виявляти та враховувати приховані залежності між ризиками та управляти зниженням ризиковості інноваційної та господарської діяльності загалом.

5. Позитивної оцінки заслуговує розвинута автором класифікації факторів впливу на інноваційну діяльність промислових підприємств (рис. 2.7) та факторів впливу на їх інноваційну активність і удосконалена методика оцінки ефективності інноваційної діяльності. Автор вдало застосовує підхід щодо структуризації етапів управління інноваційним потенціалом на основі індикаторів (рис. 3.3, стор. 175). Підхід дисертанта дозволяє узагальнювати та систематизувати інформацію про ознаки, умови, фактори інноваційної активності та інноваційного розвитку підприємства, характеристики макро і мікросередовища його функціонування, наявність технологічних, економічних, ресурсних тощо можливостей для продукування інновацій задля забезпечення конкурентоспроможності та ефективно використовувати її в управлінні процесами формування і реалізації інноваційного потенціалу промислових підприємств.

6. Наукову цінність має запропонована автором модель комплексної системи управління інноваційним потенціалом підприємства (рис. 3.5) та удосконалений теоретико-методичний підхід до побудови механізму інноваційного розвитку в рамках функціонально-структурного підходу (стор. 157-167), що полягає у комплексному використанні функціональних і ситуаційних складових його реалізації за допомогою: розробки стратегії інноваційного розвитку, розмежування сфери застосування та заходів дії інструментів реалізації механізму інноваційного розвитку. Розробки автора отримали позитивну оцінку промислових підприємств, що підтверджується довідками про впровадження, мають теоретико-прикладне значення і можуть використовуватись для оцінки готовності підприємств до інноваційної діяльності.

7. Вартими уваги слід вважати удосконалені дисертантом наукові положення щодо визначення сутності поняття «інноваційний потенціал підприємства» як комплексу цілей, та ресурсів і результатів інноваційної діяльності, які взаємодіють між собою і ринковим середовищем за конкретних організаційно-управлінських умов (наявності людського, наукового, фінансового, інституційного та організаційного потенціалів), що забезпечують інноваційну діяльність підприємства, визначають рівень її інноваційного розвитку, спроможність ведення інноваційної діяльності, що дозволяють проводити оцінювання економічного ефекту від впровадження інновацій у підприємницьку діяльність з метою розвитку потенціалу на основі ситуаційного аналізу. Використаний ситуаційного підходу дозволяє визначати зміни індикаторів при вдосконаленні системи управління формуванням інноваційного потенціалу, що підвищує її результативність.

Таким чином, дисертація Бердичевського А.В. відображає особистий внесок здобувача у вирішення важливого наукового завдання щодо формування інноваційного потенціалу підприємств в сучасних умовах трансформації ринку. Сформовані теоретичні висновки, науково-практичні рекомендації та інші прикладні результати дослідження, які представлені у дисертаційній роботі, використовуються у практичній діяльності: Департаменту міжнародного співробітництва та регіонального розвитку Вінницької ОВА (довідка № 2339/01 від 20.11.2024р.); Хмельницькою торгово-промисловою палатою (довідка від 14.10.2024р. № 22-01/1288.1), ПрАТ «Володарка» (довідка від 10.09.2024р. № 194), ПрАТ «Хмельницька швейна фабрика «Лілея»» (довідка від 20.06.2024р. № 02/17), ТМ Berdichevski (довідка від 24.07.2025р. № 86), що підтверджує їх прикладне значення та можливість впровадження отриманих

результатів у роботу промислових підприємств.

Теоретичні та науково-методичні положення дисертації Бердичевського А.В. впроваджено в освітній процес і використовуються у Хмельницькому національному університеті при викладанні навчальних дисциплін: «Управління потенціалом підприємства», «Економіка суб'єктів підприємницької діяльності», «Інновації та інноваційне підприємництво» (довідка про впровадження від 4.01.2025р. № 2/12).

Структура і зміст дисертаційної роботи. Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Бердичевського А.В. є самостійною та завершеною науковою працею, яка повною мірою відображає наукові положення, підготовлені для публічного захисту, результати теоретичних досліджень, а також можливості та рекомендації щодо їх практичного застосування та інформацію про апробацію розробок.

Зміст та оформлення дисертаційної роботи Бердичевського А.В. відповідають існуючим вимогам до кваліфікаційних наукових робіт. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи викладений на 249 сторінках машинописного тексту. Основний зміст дисертації складає 195 сторінок тексту та списку використаних джерел із 205 найменувань. Зміст дисертаційної роботи, кількість та повнота поставлених завдань повною мірою відображають розкриття обраної теми та досягнення поставленої мети, що відображено у висновках до розділів та загальних висновках дисертаційної роботи.

Оформлення роботи повністю відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України до кваліфікаційних наукових робіт на здобуття наукового ступеня доктора філософії відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 року № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», зі змінами.

Повнота відображення наукових положень дисертаційної роботи в опублікованих працях.

Теоретичні і практичні результати дисертації Бердичевського А.В., висновки та пропозиції відображено у 21 науковій праці. У тому числі: 2 статті опубліковані у зарубіжних наукових виданнях, які індексуються у наукометричній базі даних Scopus, 3 розділи у наукових колективних монографіях; 5 статей у наукових фахових виданнях України; 11 наукових публікацій апробаційного характеру, які додатково відображають результати дослідження. Загальний обсяг

публікацій автора складає 9,22 друк. арк., у тому числі особисто автору належить 6,08 друк. арк. Опубліковані праці Бердичевського А.В. повною мірою відображають результати дисертаційної роботи. Таким чином, автором дотримані усі вимоги МОН України щодо кількості публікацій. Зміст опублікованих результатів відповідає тим, що містяться в дисертації й анотації, а основні положення дослідження пройшли всі передбачені види апробації: опубліковані, впроваджені та обговорені на конференціях різних рівнів.

Аналіз змісту анотації засвідчує її відповідність основним положенням, які викладені у тексті дисертації. Анотація є узагальненим коротким викладом основного змісту дисертаційної роботи.

Відповідність тексту дисертації вимогам академічної доброчесності.

Аналіз тексту дисертації, а також публікацій Бердичевського А.В., свідчать про відсутність ознак порушення автором вимог академічної доброчесності. Дисертація містить посилання на джерела інформації; у колективних наукових публікаціях конкретизовано та вказано внесок дисертанта. Дисертація відповідає вимогам законодавства про авторське право та суміжні права і відображає прагнення автора надати достовірну інформацію про результати проведеного дослідження і власну наукову діяльність. Відсутність запозичень у дисертації Бердичевського А.В. підтверджується довідкою перевірки роботи на плагіат.

Дискусійні питання і зауваження щодо змісту дисертації.

Відзначаючи загалом достатній науковий рівень дисертаційної роботи Бердичевського Антона Віталійовича, слід зазначити, що робота не позбавлена певних недоліків і дискусійних положень, до яких, зокрема, варто віднести наступні:

1. Усі підприємства, залучені до емпіричної частини (параграф 2.2), розташовані у Вінницькій області. Це зручно для організації досліджень, проте обмежує екстраполяцію результатів на регіони з іншою інституційною та логістичною структурою (наприклад, прифронтові території або великі індустриальні агломерації сходу України). На нашу думку, у дисертації доречно було б окремо проаналізувати, які саме компоненти інноваційного потенціалу промислових підприємств можуть змінювати свої ваги у разі перенесення моделі, а які залишаються інваріантними.

2. Легка промисловість характеризується низькою капіталомісткістю та коротким інноваційним циклом, тому результати впровадження процесів формування інноваційного потенціалу можуть бути завищено позитивними

порівняно з важкою чи високотехнологічною промисловістю (наприклад, машинобудування). На нашу думку, доцільно було б включити, бодай на рівні тестової вибірки, 3 – 5 підприємств суміжних галузей для підтвердження універсальності методики.

3. Часова панель проведених досліджень автором, а саме 2014 - 2023 рр. (стор. 93-106) відображає найсвіжіші макроекономічні зрушення (зокрема, ефекти прискореної цифровізації та зміни курсової політики НБУ). Разом з тим, наявність у дослідженні квартальних показників за 2024 р. дозволила б верифікувати стійкість формування інноваційного потенціалу промислових підприємств у «реальному часі».

4. Дисертація декларує важливість при формуванні інноваційного потенціалу екологічних та соціальних чинників, проте авторське бачення цих аспектів повною мірою не розкривається, залишається на концептуальному рівні. Не вистачає конкретних ключових показників ефективності щодо забезпечення вимог сталого розвитку: коефіцієнт повторного використання матеріалів, частка зелених закупівель, утилізація відходів. На нашу думку, наявність таких показників суттєво підвищила б прикладну цінність роботи для підприємств-експортерів продукції до ЄС.

5. Хоча дисертантом використано процедуру систематичного збору інформації - анонімного опитування експертів DELPHI, ваги субіндексів не було піддано машинному аналізуванню, що могло б незалежно підтвердити / скоригувати експертне бачення. На нашу думку, поєднання експертного і машинного навчання посилює обґрунтованість ваг.

Наведені зауваження не ставлять під сумнів значення наукових та теоретико-прикладних розробок Бердичевського А.В., але окреслюють напрями, у яких автор дисертації міг би поглибити дослідження або посилити аргументацію. Перераховані недоліки здебільшого мають рекомендаційний характер, потребують уточнень і можуть бути предметом дискусії на захисті дисертації.

Загальний висновок.

Дисертаційна робота Бердичевського А.В. на тему «Формування інноваційного потенціалу підприємства» є завершеною, самостійно виконаною працею, у якій отримані нові науково-обґрунтовані результати, які у сукупності вирішують важливе завдання – обґрунтування теоретико-методичних положень і розроблення практичних рекомендацій щодо формування та управління інноваційним потенціалом підприємства в умовах ринкової турбулентності. Дослідження є цілісним, логічно структурованим, носить завершений характер.

Тему дисертації розкрито, поставлену мету досягнуто, завдання дисертаційної роботи вирішено. Основні наукові положення дисертації обґрунтовані, достатньо повно висвітлені в опублікованих наукових працях та апробовані на наукових конференціях. Дисертаційну роботу виконано на належному науково-теоретичному, методичному та практичному рівнях.

Дисертаційна робота Бердичевського А.В. виконана із дотриманням норм академічної доброчесності та відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами); вимогам до оформлення дисертацій, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами); Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її автор Бердичевський Антон Віталійович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Рецензент:

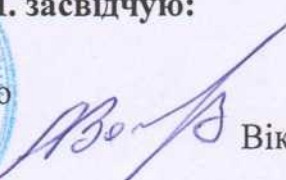
доктор економічних наук, професор,
декан факультету управління, адміністрування
та туризму Хмельницького національного
університету
Міністерства освіти і науки України

Євгеній РУДНІЧЕНКО

Підпис д.е.н., проф. Рудніченка Є.М. засвідчую:

Проректор з науково-педагогічної
роботи Хмельницького національного
університету

Віктор ЛОПАТОВСЬКИЙ